

асацыятыўных доследаў. Гэтыя слоўнікі фіксуюць не тлумачэнне словаў, а іх ўжыванне, якое паказвае карыстальніку слоўніка, як сучасныя носьбіты той або іншай мовы выкарыстоўваюць сваю мову ў паўсядзённасці.

МЯСЦОВЫЯ ТРАДЫЦЫІ ДАВЫД-ГАРАДКА

УА «Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Галавач Р.І., студэнтка 3 курса медыка-прафілактычнага факультэта

Кафедра беларускай і рускай моў

Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Ратынская Н.В.

Кожная краіна, горад і нават маленькая вёсачка мае сваю гісторыю, свае звычаі і традыцыі. Мой горад не з'яўляецца выключэннем. Гісторыя горада бярэ свой пачатак у далёкім дванаццатым стагоддзі і пра яе можна гаварыць бясконца.

У народзе мы проста “гарадчукі”, якія сабралі ад сваіх продкаў усе найлепшыя якасці: татарскую культуру агародніцтва, украінскую пывучасць, польскую хітрасць, рускую адчайнасць і палескую марудлівасць, злучаныя з беларускім цяпеннем і працавітасцю, якія і складаюць сучасны характар гарадчука. Дапамагла склаці характар і зямля з вадою: зямлі было мала, вады шмат – і гарынскай, і прыпяцкай, і іншай; зямля шанавалася так высока, што яе не пуставала і пядзі, засяваўся нават кавалак вуліцы, а то часцяком прыядноўваўся да агарода. Бог, работа, людзі, грошы, свае дзеці і таямніца смерці – гэта перш за ўсё хвалявала гарадчукоў, а яшчэ непакоіла тое, што будзе, – яны вельмі хацелі адгадаць сваю будучыню. Галоўнае, разважалі, каб у будучыні ўсе заставалася па-ранейшаму. Такі ен, даўні давід-гарадоцкі кансерватызм. Вясною ў сваіх агародах як пад лінейку выраблялі жалезнякамі (род рыдлёўкі) раўнеханькія межы, гарадчукі любілі, каб усе было добра выканана: і ўскопана, і засеяна, і забаранавана, і да апошняга пустазелля выпалата, і да зярнятка прыбрана, і добра прададзена. І калі ўсе атрымлівалася так, як хацелася, тады задаволены гаспадар мог паказаць трыма пальцамі правай рукі – вялікім, паказальным і сярэднім – свой каронны жэст, імітуючы рух лыжачкі, дзякуючы якой у сям’і заводзіліся грошы. Пахваліцца маглі, але хваліліся нячаста, аддавалі перавагу стрыманаму стылю паводзінаў і заўсёды пазбягалі «дзівалюду». Патлумачым, што гэта такое. Калі чалавек па сваёй ці не сваёй віне апынаўся ў нязручнай сітуацыі і на яго ў гэты час глядзелі («дзіваліса») людзі, тады гэта з’ява і называлася «дзівалюдам». Чалавек дівалюдны – усе роўна, што няскладны, нязграбны чалавек, таму адно з асноўных правілаў Давыд-Гарадка: «*Hi рабі дзівалюду!*».

У сямейным і несямейным жыцці гарадчук спадзяваўся на свой стрыманы характар і быў правы, таму пад старасць цешыўся думкай: жыцце пражыў, а пад судом і штрафам не быў! А яшчэ радаваўся, калі, скажам, аглядаў свой двор: гэта для кагосьці дом – крэпасць, для яго ж крэпасцю заўсёды з’яўляўся ўласны

двор. Ганарыўся і сваім мяшчанскім званнем, а таксама тым, што мае не крадзеныя, а заробленыя грошы, што хоць і выпівае, але не прапівае, таму і дом паставіў, а то і не адзін, і сыноў прыбудаваў, і дачок замуж аддаў. Гарадчук з легкім сэрцам паказваўся на людзях з усей сваея радзінай, у новым хутрыку і храмавых ботах. Як віно, гарадчуку *кружляла* галаву і свае прыслоўе, на якім з самага пачатку свядомага жыцця ен у поўны голас «*дзэкаў*» – «*ідзэ, едзэ, упадзэ, покладзэ...*» – і «*вукаў*» – *вупіў, вубраў, вугнаў, вухвораў*. Гарадчук старой закваскі не еў яблыкі да Спаса – еў толькі пасля таго, як іх асвенцяць у царкве, і мілай сваея букетаў не насіў, таму што ў «горадзе кветак» кветак не дораць; стары гарадчук любіў тую ваду, якая не размывала, а намывала бераг; любіў ісці ля плота, а не сярэдзінай вуліцы; цвікі забіваў так глыбока, што нават іх капялюшыкі ў дошцы патаналі; частаваў госця не пачатай, а поўнай бутэлькай. Калі спяваў – жылы на шыі пухлі; калі танцаваў – музыкаў у пот ўганяе, не даваў ім спыніцца і па ходу той жа любімай полькі здымаў чаравікі, заставаўся ў шкарпэтках, а потым здымаў і шкарпэткі і датанцоўваў ўжо басанож. За вечар танцаў, на вяселлі мяняў па тры кашулі! І галоўнае – імкнуўся жыць адасоблена ад улады, грамадства і непатрэбных клопатаў. Хтосьці судзіўся, ен – не; хтосьці залазіў у даўгі – ен жа кару грыз, але не браў чужое, таму што прывык жыць сваім, і сутнасць гэтай філасофіі аднойчы на базары выказаў такімі словамі: «Як гэта я буду есці набытую бульбу!» Заўсёды свае цаніў вышэй чужога. І ў роднай хаце не пляскаў дзвярыма, і не кідаў на падлогу дровы, а ціха клаў іх у печы, і пераступаў парог, каб не стаптаць яго, і, што цікава, быў упэўнены – у доме не тады добра, калі прыбрана, а тады, калі печ вытаплена. Дзяцей жа выходзіў проста – калі дзіця не хацела спаць, крычаў: «Ляж, бо дам!»; калі ж пасля такога крыку дзіця не супакойвалася, то і напраўду даваў яму раз ці два разы па месцы – гэта значыць, ніжэй спіны. І наогул з дзецьмі асабліва не цацкаўся, не даваў на галаву садзіцца і ўсе тут; прывучаў да парадку, вучыў працы, паказваў і неабходныя забавы. Дзіцячых гульняў у старым Давыд-Гарадку было шмат: гэта і «опука», і «гук», і «карагле», і «кіцала», і «цуркі». Растлумачу: «опука» па-давід-гарадоцкі – гэта футбол, «дук» – хакей, «карагле» – гарадкі, «кіцала» – класікі. А яшчэ (у самым пачатку зімы!) «мялі рагожу» – гэта значыць, бегалі па тонкім лёдзе, які, прагінаючыся, страшна трашчаў, на вачах ператвараўся ў застылую хвалю. А вось, мабыць, самая яркая асаблінасць давід-гарадоцкага этыкету: у горадзе амаль кожны сустрэчны мог спытаць: «*Куды ідзеш?*». І трэба было абавязкова даць адказ, так патрабаваў усё той жа этыкет, існуючы і да гэтага часу. Вядома ж, як і ўсюды, і ў старым Давыд-Гарадку асабліва лася на размовы былі жанчыны, але характар гарадчанкі – гэта ўжо адмысловая тэма. Завяршаючы нататкі аб характары давід-гарадоцкага мяшчаніна, які не баяўся ў свой час змагацца за свае саслоўныя правы з магутнымі Радзівіламі, адзначым: гэта характар воіна, які замест філасофіі разбурэння выбраў сякеру цесляра і кельню муляра, гэбель столяра і молат каваля, шыла шаўца і нажніцы краўца, жалызняк агародніка і прылавак гандляра... Хто скажа, што гэта няправільны выбар?!